ROCZNIKI PSYCHOLOGICZNE / ANNALS OF PSYCHOLOGY
2016, XIX, 1, 179-190
DOI: http://dx.doi.org/10.18290/rpsych.2016.19.1-7pl

MARCIN MOROŃ[a]
PAULINA GRZYWNOWICZ[b]
ADAM ŁOJAN[b]
MARLENA SZYSZŁOW[b]
EWA WARLEWSKA[b]

[a]Uniwersytet Śląski w Katowicach
Zakład Psychologii Społecznej i Środowiskowej
[b]Studenci V roku psychologii
Uniwersytet Śląski w Katowicach

WRAŻLIWOŚĆ NA WZMOCNIENIA A ZAZDROŚĆ W ZWIĄZKACH ROMANTYCZNYCH

Zazdrość jest adaptacyjną reakcją emocjonalną, która sygnalizuje zagrożenie dla aktualnej relacji romantycznej i wzbudza motywację do jej obrony. Uznając zazdrość za mechanizm wrażliwości na sygnały zagrożenia relacji, przewidywano, że wrażliwość biologicznych systemów walki-ucieczki-znieruchomienia (FFFS) oraz behawioralnego systemu hamowania (BIS) będzie dodatnio skorelowana z intensywnością doświadczania zazdrości. Spodziewano się, że związki te będą silniejsze wśród osób bardziej zaangażowanych w relację. Analizowano także orientację na dążenie i unikanie w bliskim związku romantycznym jako mediatory relacji między wrażliwością FFFS, BIS i behawioralnego systemu aktywacji (BAS) a intensywnością doświadczania zazdrości. Badania prowadzono wśród 217 osób w wieku od 17 do 36 roku życia, pozostających w związkach romantycznych. Wykazano, że wrażliwość BIS i FFFS dodatnio koreluje z intensywnością doświadczania zazdrości. Zaangażowanie w związek moderowało zależności między wrażliwością FFFS a intensywnością zazdrości. Orientacja na unikanie w bliskim związku była zaś mediatorem relacji między wrażliwością BIS a doświadczaniem zazdrości.

Słowa kluczowe: wrażliwość na wzmocnienia, zazdrość, zaangażowanie, dążenie, unikanie.

Adres do korespondencji: MARCIN MOROŃ – Katedra Psychologii Społecznej i Środowiskowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach, ul. Grażyńskiego 53, 40-007 Katowice; e-mail: marcin.moron@us.edu.pl

WPROWADZENIE

Zazdrość romantyczna stanowi złożoną poznawczą, emocjonalną i behawioralną reakcję w odpowiedzi na sygnały potencjalnego lub rzeczywistego zagrożenia trwałości i jakości bliskiego związku romantycznego (Buss, 2002). Jej zadaniem jest wzbudzenie motywacji do podjęcia działań służących podtrzymaniu, obronie lub naprawie relacji (Buss i Haselton, 2005). Traktowanie zazdrości jako systemu reagowania na sygnały zagrożenia relacji skłania do łączenia wrażliwości „barometru" zazdrości z ogólną wrażliwością na wzmocnienia (Corr, 2004). Gray i McNaughton (2000) wyróżnili trzy systemy neurobiologiczne regulujące zachowanie organizmu w odpowiedzi na różne klasy sygnałów: behawioralny system dążenia (*behavioral approach system*, BAS), behawioralny system hamowania (*behavioural inhibition system*, BIS), a także system walki-ucieczki-znieruchomienia (*fight-flight-freeze system*, FFFS). BAS odpowiada za odbieranie i reagowanie na warunkowe i bezwarunkowe bodźce apetencyjne (poszukiwanie nagrody, ulgę) i przejawia się poprzez pozytywny afekt i motywację dążeniową. FFFS jest aktywizowany przez warunkowe i bezwarunkowe bodźce awersyjne, a jego działanie przejawia się uruchamianiem motywacji unikania. BIS jest aktywowany w sytuacji konfliktu celów między BAS a FFFS i przejawia się doświadczaniem lęku oraz tendencją do hamowania bieżącej aktywności w celu ograniczenia ryzyka związanego z podjęciem czynności bez namysłu (Carver, Sutton i Scheier, 2000). Wrażliwość wskazanych układów wykazuje znaczne zróżnicowanie interindywidualne, dlatego BAS, BIS i FFFS operacjonalizowane są jako cechy osobowości określające stałe wzorce zachowań (Carver i White, 1994). Czynniki wywołujące zazdrość są sygnałami awersyjnymi lub konfliktowymi, stąd wyższa wrażliwość układów BIS i FFFS powinna przejawiać się nasileniem emocjonalnego doświadczania zazdrości. Przewidywanie to jest dodatkowo poparte wynikami badań, w których wykazano, iż intensywność doświadczanej zazdrości jest skorelowana z osobowościowymi korelatami aktywności systemów BAS, BIS i FFFS – neurotycznością, pozabezpiecznym stylem przywiązania oraz podejrzliwością (Buunk, 1997; Jackson, 2009).

Związki między zmiennymi osobowościowymi i intensywnością doświadczania zazdrości są moderowane przez zaangażowanie w związek, definiowane jako poczucie możliwości realizowania swoich intrapersonalnych i interpersonalnych potrzeb poprzez poleganie na relacji romantycznej (Rusbult, Martz i Agnew, 1998). Rydell, McConnell i Bringle (2004) wykazali, że jeśli partnerzy romantyczni postrzegają swoje alternatywy dla aktualnego związku (prawdopodobieństwo stworzenia związku z kimś innym niż aktualny partner) jako słabe

lub sądzą, że ich relacja jest zagrożona poprzez niską zgodność z partnerem, doświadczają tym silniejszej zazdrości, im są mocniej zaangażowani w relację. W świetle tych wyników spodziewano się, iż zaangażowanie będzie moderowało relację między wrażliwością FFFS oraz BIS a intensywnością doświadczania zazdrości.

Gable (2006) wykazała, iż wrażliwość na wzmocnienia warunkuje specyficzne orientacje w zakresie funkcjonowania w bliskich relacjach: orientację na cele związane z dążeniem do pogłębiania związku (na bazie wyższej wrażliwości systemu behawioralnego dążenia) lub na unikanie negatywnych interakcji (na bazie wyższej wrażliwości behawioralnego systemu unikania). Orientacja na dążenie przejawia się w zwiększonej częstotliwości angażowania się w interakcje z partnerem, które umożliwiają doświadczanie pozytywnego afektu, podczas gdy orientacja na unikanie podwyższa wrażliwość na sygnały zagrożenia dla relacji, powodując większe nasilenie negatywnego afektu (Impett i in., 2010). Na podstawie tych wyników przewidywano, iż wrażliwość systemów FFFS i BIS będzie powiązana z wyższą intensywnością zazdrości, ze względu na silniejszą orientację na unikanie negatywnych zjawisk w relacji romantycznej (por. Elliot, Gable i Mapes, 2006).

Cele i hipotezy

Przeprowadzone badania miały na celu analizę zależności między wrażliwością systemów BAS, BIS i FFFS a intensywnością doświadczania zazdrości. Spodziewano się wystąpienia dodatnich korelacji między wrażliwością BIS a intensywnością doświadczania zazdrości (Hipoteza 1a) oraz dodatnich korelacji między wrażliwością FFFS a intensywnością doświadczania zazdrości (Hipoteza 1b). W badaniu testowano moderującą rolę zaangażowania w relację romantyczną dla związków między wrażliwością na wzmocnienia a intensywnością doświadczenia zazdrości. Przewidywano, że u osób silniej zaangażowanych związki wrażliwości BIS i FFFS z odczuwaniem zazdrości będą silniejsze niż wśród osób słabiej zaangażowanych w relację (Hipotezy 2a i 2b). Weryfikowano także rolę orientacji na unikanie w bliskim związku jako mediatora związków między wrażliwością systemów BIS i FFFS a intensywnością doświadczania zazdrości. Postawiono hipotezę, iż orientacja na unikanie będzie mediatorem relacji między wrażliwością FFFS i BIS a intensywnością doświadczenia zazdrości (Hipotezy 3a i 3b).

METODA

Uczestnicy

W badaniu udział wzięło 217 osób (59% kobiet) w wieku od 17 lat do 36 lat, *M* = 23,51; *SD* = 3,15. W chwili badania wszyscy uczestnicy pozostawali w bliskim związku romantycznym. Średnia długość związku wynosiła 37,60 miesiąca, *SD* = 31,14 miesiąca (*min* = 1; *max* = 168).

Materiały

Skala Jackson-5 (Jackson, 2009; tłumaczenie własne). Narzędzie składa się z 30 pozycji mierzących wrażliwość behawioralnego systemu aktywizacji (BAS, przykładowa pozycja „Lubię podejmować się nowych i różnorodnych zajęć"), hamowania (BIS, „Wolę unikać sprawiania złego wrażenia") oraz systemów walki („Gdybym przyłapał kogoś na kradzieży moich rzeczy, to zaatakowałbym go"), ucieczki („Słysząc sygnał alarmu pożarowego, natychmiast opuszczam budynek") i znieruchomienia („Gdyby coś złego miało mi się za chwilę przydarzyć, znieruchomiałbym ze strachu"). Podskale zawierały sześć pozycji, ocenianych na skali od 1 (*zupełnie się nie zgadzam*) do 5 (*zupełnie się zgadzam*). Weryfikacji tłumaczenia narzędzia dokonano, porównując ze sobą odpowiedzi na pytania obu wersji językowych narzędzia, udzielane przez osoby biegle posługujące się językiem angielskim. W odstępie dwóch tygodni grupa 36 studentek ostatnich lat filologii angielskiej wypełniła oryginalną i polskojęzyczną wersję skali. Odpowiedzi na obie wersje skali korelowały ze sobą dodatnio i istotnie statystycznie, $0{,}53 \leq r \leq 0{,}83$; $ps < 0{,}01$.

Skala Zaangażowania (Rusbult i in., 1998; tłumaczenie własne). Skala obejmowała siedem pozycji (np. „Chciałbym, aby nasz związek trwał przez długi czas"), ocenianych na skali od 0 (*zupełnie się nie zgadzam*) do 8 (*zupełnie się zgadzam*).

Narzędzie do pomiaru orientacji na cele dążeniowe i unikowe w bliskich związku romantycznym. Narzędzie przygotowano w oparciu o skalę do badania celów w związkach przyjacielskich (Elliot, Gable i Maps, 2006) oraz romantycznych (Impett, Strachman, Finkel i Gable, 2008). Dokonano tłumaczenia 8 pozycji zaczerpniętych ze wskazanych metod. Wśród nich cztery pozycje odnosiły się do orientacji na cele dążeniowe (np. „Staram się pogłębiać relację z moim partnerem"), a pozostałe cztery do orientacji na cele unikowe (np. „Usiłuję unikać nieporozumień i konfliktów z moim partnerem"). W bieżącym badaniu osoby badane udzielały odpowiedzi posługując się skalą od 1 (*w ogóle do mnie nie podobne*) do 7 (*bardzo do mnie podobne*).

Narzędzie do pomiaru Doświadczenia Zazdrości w bliskim związku romantycznym. Narzędzie obejmowało 24 pozycje przedstawiające różne zachowania partnera romantycznego, rywali romantycznych oraz osób z otoczenia partnera, które powodują odczuwanie zazdrości (pozycje sformułowano na podstawie listy sytuacji wywołujących zazdrość, zamieszczonej w Sheets, Fredendall i Claypool, 1997; Badanie 2). Osoby badane określały, w jakim stopniu czułyby się zazdrosne w wypadku wystąpienia opisanego zachowania partnera (od 1 – *w ogóle nie byłbym zazdrosny* do 7 – *zdecydowanie byłbym zazdrosny*). Przykładowe pozycje kwestionariusza to: „Partner mówi Ci o innej kobiecie, że jest atrakcyjna i dobrze wygląda” lub „Twój partner tańczy z innymi kobietami, na przyjęciu, na którym jesteście razem”. W badaniu pilotażowym, przeprowadzonym na próbie 100 młodych dorosłych pozostających w bliskich związkach, rzetelność Skali była zadowalająca, $\alpha = 0{,}94$.

WYNIKI

Wrażliwość na wzmocnienia a zazdrość romantyczna

Średnie, odchylenia standardowe, współczynniki rzetelności oraz interkorelacje zmiennych przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1
Średnie, odchylenia standardowe i interkorelacje zmiennych

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Behawioralny system dążenia									
2. Behawioralny system hamowania	0,18**								
3. System walki	-0,02	-0,03							
4. System ucieczki	-0,27***	0,15*	-0,02						
5. System znieruchomienia	-0,27***	0,15*	-0,18**	0,56***					
6. Zaangażowanie	0,01	0,08	-0,14*	0,08	0,03				
7. Orientacja na dążenie	0,04	0,14*	-0,10	0,08	-0,01	0,62***			
8. Orientacja na unikanie	-0,09	0,24***	-0,05	0,05	0,09	0,45***	0,59***		
9. Doświadczanie zazdrości	-0,04	0,20***	-0,01	0,20**	0,28***	0,13ˣ	0,19**	0,37***	
M	3,64	3,80	2,94	2,84	2,73	6,80	6,21	5,40	4,41
SD	0,67	0,63	0,82	0,77	0,89	1,31	0,95	1,21	1,25
α	0,72	0,69	0,77	0,71	0,77	0,85	0,88	0,71	0,95

Uwaga. *** $p < 0{,}001$; ** $p < 0{,}01$; * $p < 0{,}05$; ˣ $p < 0{,}053$.

Wrażliwość BIS, systemów ucieczki i znieruchomienia (FFFS) oraz orientacje na dążenie i unikanie były dodatnio skorelowane z intensywnością zazdrości, $0,04 \leq r^2 \leq 0,14$. Ogólny wskaźnik wrażliwości systemu FFFS korelował ujemnie z BAS, r (215) = -0,29; p < 0,001 oraz dodatnio z intensywnością doświadczania zazdrości, r (215) = 0,24; p < 0,001.

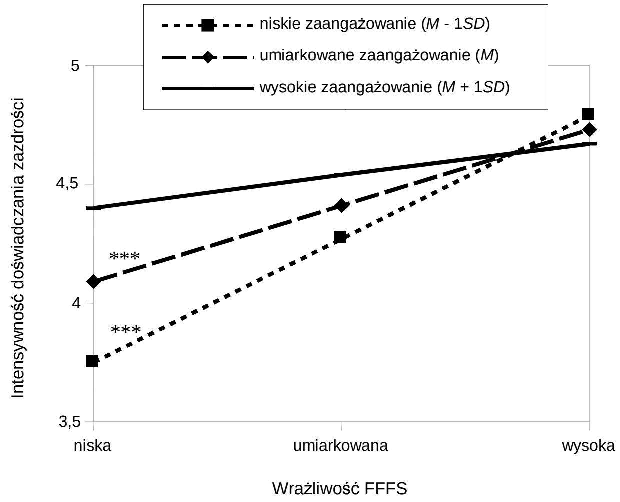
Moderacyjna rola zaangażowania w relację

Weryfikację Hipotezy 2 przeprowadzono za pomocą hierarchicznej analizy regresji. W pierwszym kroku analizy do modelu regresyjnego dla doświadczenia zazdrości włączano BIS lub FFFS oraz zaangażowanie, następnie – w kroku drugim – włączano efekt interakcyjny liczony jako iloczyn wycentrowanych predyktorów.

Efekt interakcyjny BIS i Zaangażowania był nieistotny statystycznie, β = -0,02; b = -0,03; SE = 0,10; p < 0,79; 95% CI = [-0,22; 0,17], a jego włączenie do modelu regresyjnego nie poprawiało istotnie poziomu wyjaśnianej wariancji, ΔR^2 < 0,001; F_{zmiany} (1, 213) = 0,07; p < 0,79. Efekt interakcyjny FFFS i Zaangażowania był z kolei istotny statystycznie, β = -0,14; b = -0,29; SE = 0,14; p < 0,04; 95% CI = [-0,57; -0,01] (statystyki zmiany w kroku 2: ΔR^2 = 0,02; F_{zmiany} (1, 213) = 4,09; p < 0,04; f^2 = 0,02). Wyniki analizy efektu interakcyjnego FFFS i Zaangażowania zaprezentowano w panelu na Rysunku 1.

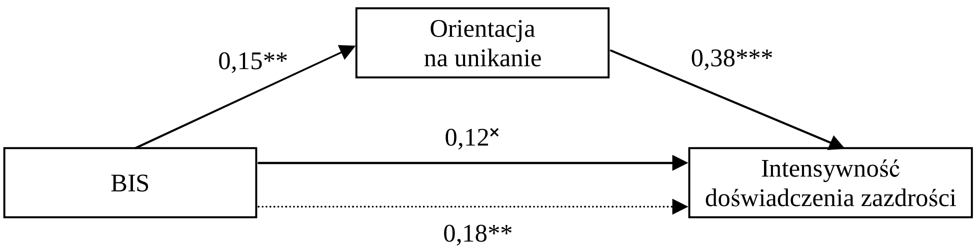
Analiza *simple slopes* wykazała, że przy niskim (*M* – 1*SD*) poziomie zaangażowania wrażliwość FFFS była dodatnio i w sposób istotny statystycznie powiązania z doświadczaniem zazdrości, β = 0,42; b = 0,98; SE = 0,25; t = 3,93; p < 0,001. Przy umiarkowanym zaangażowaniu także notowano istotną statystycznie i dodatnią zależność, β = 0,26; b = 0,60; SE = 0,15; t = 3,91; p < 0,001. Natomiast przy wysokim zaangażowaniu zależność między FFFS a doświadczaniem zazdrości stawała się nieistotna statystycznie, β = 0,10; b = 0,25; SE = 0,22; t = 1,14; p < 0,26.

Przeprowadzono dodatkowe analizy moderacyjne, badając rolę poszczególnych składowych FFFS. Nie stwierdzono istotnych efektów interakcyjnych dla wrażliwości systemów ucieczki, β = -0,04; b = -0,06; SE = 0,09; p < 0,54; 95% CI = [-0,24; 0,12] (statystyki zmiany w kroku 2: ΔR^2 = 0,002; F_{zmiany}(1, 213) = 0,38; p < 0,54) i znieruchomienia, β = -0,001; b = -0,001; SE = 0,08; p < 0,99; 95% CI = [-0,15; 0,15] (statystyki zmiany w kroku 2: ΔR^2 < 0,001; F_{zmiany}(1, 213) < 0,01; p < 0,99).

(a) Wyniki analizy efektu interakcji wrażliwości FFFS i Zaangażowania na intensywność doświadczania zazdrości.

Uwaga. *** $p < 0,001$. Statystyki pełnego modelu regresyjnego: $F(3, 213) = 7,52$; $p < 0,001$; *adj.* $R^2 = 0,10$.

(b) Wyniki analizy modelu mediacyjnego: BIS → orientacja na unikanie → intensywność doświadczania zazdrości

Uwaga. *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; ˣ $p < 0,07$. Linią przerywaną oznaczono efekt bez uwzględnienia mediatora. W pełnym modelu kontrolowano orientację na dążenie (poprzez włączenie jej w pierwszym kroku analizy). Nad strzałkami umieszczono standaryzowane wagi *β*.

Rysunek 1. Wyniki analiz: (a) interakcji i (b) mediacji

Wykazano natomiast istotność statystyczną efektu interakcji systemu walki i zaangażowania, β = -0,18; b = -0,22; SE = 0,08; p < 0,01; 95% CI = [-0,38; -0,05] (statystyki zmiany w kroku 2: ΔR^2 = 0,03; $F_{\text{zmiany}}(1, 213)$ = 6,81; p < 0,01; f^2 = 0,03[1]). Przy niskim poziomie zaangażowania (M – 1SD) wrażliwość systemu walki była dodatnio skorelowana z intensywnością zazdrości, β = 0,19; b = 0,30; SE = 0,15; t = 1,95; p < 0,052, na umiarkowanym poziomie zaangażowania (M) zależność była nieistotna statystycznie, β = 0,01; b = 0,02; SE = 0,10; t = 0,15; p < 0,88, zaś przy wysokim zaangażowaniu (M + 1SD) zależność zmieniała kierunek na ujemny, będąc jednak wyłącznie marginalnie istotną, β = -0,17; b = -0,25; SE = 0,14; t = -1,73; p < 0,085.

Mediacyjna rola orientacji na dążenie-unikanie

Analizę zależności mediacyjnych przeprowadzono dla modelu: BIS → orientacja na unikanie → odczucie zazdrości[2], za pomocą procedury *bootstrapingu* (10 000 próbek) zaimplementowanej w macro PROCESS (Hayes, 2013), kontrolując poziom orientacji na dążenie. Wyniki analizy przedstawiono w panelu b Wykresu 1.

Efekt mediacyjny: BIS → orientacja na unikanie → odczucie zazdrości był istotny statystycznie, β = 0,06; b = 0,24; 95% CI = [0,01; 0,26], zaś model regresyjny był dobrze dopasowany do danych, $F(3, 213)$ = 12,96; p < 0,001; *adj.* R^2 = 0,16. Efekt bezpośredni BIS na intensywność zazdrości przed wprowadzeniem do regresji dążenia na unikanie był istotny statystycznie, β = 0,18; SE = 0,07; t = 2,66; p < 0,008, zaś po wprowadzeniu mediatora stawał się jedynie marginalnie istotny statystycznie, β = 0,12; SE = 0,06; t = 1,85; p < 0,07. Można zatem stwierdzić, iż mediacja ma charakter częściowy.

DYSKUSJA

Przeprowadzone badania wykazały, że wrażliwość BIS i FFFS (głównie systemu ucieczki i znieruchomienia) koreluje dodatnio z intensywnością odczuwania zazdrości, co pozwoliło na potwierdzenie Hipotez 1a i 1b. Wyniki te są zgodne z charakterystyką funkcji BIS i FFFS. BIS jest skorelowana z wrażliwością na kary w relacjach społecznych oraz silniejszą zależnością emocjonalną od innych

[1] Pełen model regresyjny również był istotny statystycznie, $F(3, 213)$ = 3,56; p < 0,015; adj. R^2 = 0,05.

[2] Brak zależności między FFFS oraz podskalami FFFS a orientacją na unikanie nie pozwolił na konfirmację Hipotezy 3b.

osób (Hundt, Mitchell, Kimbrel i Nelson-Gray, 2010), zaś osoby wrażliwe na sygnały odrzucenia i bardziej zależne emocjonalnie silniej doświadczają zazdrości (Buunk, 1997). BIS odpowiada także za zahamowanie aktualnego działania na czas przeszukiwania pamięci w celu znalezienia efektywnego rozwiązania dla sytuacji konfliktu motywacyjnego (Corr, 2004; Smillie, Pickering i Johnson, 2006). Powiązanie wrażliwości BIS z intensywnością zazdrości może zatem wskazywać, iż zazdrość stanowi wyraz motywacji do kontrolowanego trybu przetwarzania informacji o zagrożeniu relacji, na przykład celem dobrania odpowiednich form obrony relacji (Buss, 2002). FFFS odpowiada za reagowanie na bodźce awersyjne (Gray i McNaughton, 2000), do których można z pewnością zaliczyć sygnały wzbudzające zazdrość (Bachman i Guerrero, 2006). Wrażliwość systemów ucieczki i znieruchomienia w porównaniu z wrażliwością systemu walki jest silnie powiązana z doświadczaniem lęku i neurotycznością (Jackson, 2009), które stanowią predyktory intensywności doświadczania zazdrości (Buunk, 1997). Wyniki analiz są również zgodne z rezultatami badań, które wskazywały, iż wrażliwość BIS jest skorelowana dodatnio z poziomem doświadczanego dystresu w sytuacji zagrożenia relacji romantycznej (Meyer, Olivier i Roth, 2005).

Stopień zaangażowania w relację nie moderował zależności między BIS a odczuwaniem zazdrości, co nie pozwoliło na potwierdzenie Hipotezy 2a. Wrażliwość BIS była istotnym statystycznie predyktorem intensywności doświadczania zazdrości na każdym z poziomów zaangażowania w relację romantyczną. Rezultat ten jest zgodny z ujęciem zazdrości jako systemu monitorowania i reagowania na zagrożenie trwałości relacji (Buss i Haselton, 2005) oraz z doniesieniami o większej efektywności nieagresywnych metod reagowania w sytuacji doświadczania zazdrości (Buss, 2002). BIS jako system odpowiedzialny za monitorowanie konfliktów motywacyjnych i hamowanie reakcji systemów BAS i FFFS (przejawiających się na przykład w postaci zachowań konfrontacyjnych; Meyer i in., 2005) może stanowić rdzeń monitorującej roli zazdrości, pozwalając jednocześnie na adaptacyjne wykorzystanie informacji o stanie relacji, jaką niesie emocja zazdrości, poprzez uruchamianie właściwych zachowań zaradczych.

Wykryty natomiast został istotny statystycznie efekt interakcji wrażliwości FFFS i zaangażowania w relację, który jednak okazał się mieć inną postać niż była przewidywana w Hipotezie 2b. Wrażliwość FFFS korelowała dodatnio z intensywnością doświadczania zazdrości przy niskim i umiarkowanym poziomie zaangażowania w relację, zaś na wysokim poziomie zaangażowania w relację intensywność doświadczania zazdrości była wysoka niezależnie od wrażliwości FFFS. Rezultat ten sugeruje, iż silne zaangażowanie w relację podwyższa

ogólną gotowość do reagowania zazdrością, niezależnie od poziomu dyspozycyjnych predyktorów tej gotowości, którymi okazały się wrażliwość systemów ucieczki-znieruchomienia. Zaangażowanie w relację, rozumiane jako stopień, w jakim aktualny związek spełnia intra- i interpersonalne potrzeby jednostki, wywołuje silną potrzebę trwania w relacji (Rusbult i in., 1998) i zmniejsza tendencję do podejmowania zachowań, które mogą zagrozić relacji, np. obniża skłonność do niewierności (Buss, 2002). Jest zatem uzasadnione wskazanie, iż konsekwencją podwyższonego zaangażowania jest silniejsza wrażliwość na sygnały zagrożenia relacji oraz intensywniejsze reagowanie zazdrością, co uniezależnia tendencje do reagowania zazdrością od poziomu dyspozycyjnej wrażliwości na sygnały awersyjne. Wyniki analizy interakcji wrażliwości systemu walki i zaangażowania wskazały ponadto, iż zaangażowanie może hamować nieadaptacyjne reakcje wynikające z dyspozycyjnej gotowości do aktywnego przeciwdziałania bodźcom awersyjnym (podwyższona wrażliwość systemu walki). Wśród osób słabiej zaangażowanych w relację intensywność zazdrości była skorelowana z wrażliwością systemu walki. Korelacja ta mogłaby nasycać doświadczenie zazdrości motywacją do zachowania agresywnego (wobec partnera lub rywala romantycznego), które jednak nie stanowi adaptacyjnego reagowania na zagrożenie relacji (Buss, 2002). Można zatem uznać, że stopień zaangażowania w relację romantyczną modyfikuje działanie tych systemów wrażliwości na wzmocnienia, których aktywność mogłaby wywoływać gotowość do nieadaptacyjnych zachowań, zaś nie zmienia dodatnich zależności między systemami odpowiadającymi za czujność (BIS) i nieagresywne reakcje wobec bodźców awersyjnych (system ucieczki-znieruchomienia) a doświadczaniem zazdrości. Zastrzec należy, że efekty obu wykazanych zależności interakcyjnych były słabe, $0{,}02 \leq f^2 \leq 0{,}03$. Konieczna jest zatem ich ponowna weryfikacja w badaniach prowadzonych na liczniejszych próbach w celu uzyskania lepszej mocy badania dla wykrywania interakcji o takiej sile efektu.

Orientacja na unikanie okazała się mediatorem relacji między wrażliwością BIS a odczuwaniem zazdrości, co pozwoliło na potwierdzenie Hipotezy 3a. Wrażliwość systemu BIS podwyższa tendencję do koncentracji na unikaniu negatywnych aspektów relacji, która to tendencja nasila z kolei odczuwanie zazdrości. Rezultat ten pozostaje w zgodności z proponowaną wyżej interpretacją zazdrości jako „barometru relacji”, który reaguje na zagrożenia relacji, mając na celu ich unikanie lub niedopuszczanie do ich wystąpienia. Nie wykazano natomiast przewidywanych związków między wrażliwością FFFS a orientacją na unikanie w bliskiej relacji, co nie pozwoliło na potwierdzenie Hipotezy 3b. Wynik ten może sugerować, iż orientacja na unikanie w bliskim związku stanowi

raczej wyraz czujnego i refleksyjnego monitorowania relacji niż tylko skutek uogólnionej wrażliwości na sygnały awersyjne. Interpretację tę potwierdzają wyniki analizy korelacyjnej, w której wykazano, że orientacje na dążenie i unikanie są ze sobą skorelowane oraz że obie korelują z zaangażowaniem w związek. Orientacja na unikanie może zatem mieć na celu nie tyle bezrefleksyjne unikanie nieprzyjemnych kontaktów, co raczej uwrażliwienie na sygnały deterioracji relacji, zaś samo ich unikanie ma na celu wdrożenie w związku czynności naprawczych. W świetle tych rezultatów wydaje się, że orientacja na unikanie może mieć raczej funkcję zbliżoną do empatycznej reakcji współczucia (ukierunkowanej na partnera i relację) niż osobistej przykrości (ukierunkowanej na własny dyskomfort; por. Davis, 1999).

Badania pokazały, że intensywność doświadczenia zazdrości jest powiązana z wrażliwością systemów ucieczki-znieruchomienia oraz behawioralnego hamowania. W świetle tych wyników można przyjąć, że doświadczanie zazdrości w bliskich związkach jest wynikiem podwyższonej wrażliwości systemów reagowania na bodźce awersyjne, aktywność których to systemów przejawia się wzbudzaniem czujności i zachowań o treści nieagresywnej. Zaangażowanie w związek moderowało zależności między wrażliwością systemu walki-ucieczki--znieruchomienia i intensywnością doświadczania zazdrości. Na wysokim poziomie zaangażowania w związek intensywność zazdrości była podwyższona niezależnie od jej uwarunkowań z poziomu wrażliwości na wzmocnienia awersyjne (wrażliwości FFFS). Wykazano także, iż związki między wrażliwością BIS a doświadczeniem zazdrości są mediowane przez orientację na unikanie w bliskim związku.

LITERATURA CYTOWANA

Bachman, G. F. i Guerrero, L. K. (2006). Relational quality and communicative responses following hurtful events in dating relationships: An expectancy violations analysis. *Journal of Social and Personal Relationships, 23*, 943-963.

Buss, D. (2002). *Zazdrość: niebezpieczna namiętność*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Buss, D. M. i Haselton, M. (2005). The evolution of jealousy. *Trends in Cognitive Sciences, 9*, 506-507.

Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences, 23*, 997-1006.

Carver, C. S., Sutton, S. K. i Scheier, M. F. (2000). Action, emotion, and personality: Emerging conceptual integration. *Personality and Social Psychology Bulletin, 26*, 741-751.

Carver, C. S. i White, T. L. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*, 319-333.

Corr, P. J. (2004). Reinforcement sensitivity theory and personality. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 28*, 317-332.

Davis, M. (1999). *Empatia. O umiejętności współodczuwania*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Elliot, A. J., Gable, S. L. i Mapes, R. R. (2006). Approach and avoidance motivation in the social domain. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*, 378-391.

Gable, S. L. (2006). Approach and avoidance social motives and goals. *Journal of Personality, 74*, 175-222.

Gray, J. A. i McNaughton, N. (2000). *The neuropsychology of anxiety*. Oxford: Oxford University Press.

Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis. A regression-based approach*. New York: The Guilford Press.

Hundt, N. E., Mitchell, J. T., Kimbrel, N. A. i Nelson-Gray, N. O. (2010). The effect of behavioral inhibition and approach on normal social functioning. *Individual Differences Research, 8*, 246-256.

Impett, E. A., Gordon, A. M., Kogan, A., Oveis, Ch., Gable, S. L. i Keltner, D. (2010). Moving toward more perfect unions: Daily and long-term consequences of approach and avoidance goals in romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 99*, 948-963.

Jackson, C. J. (2009). Jackson-5 scales of revised Reinforcement Sensitivity Theory (r-RST) and their application to dysfunctional real world outcomes. *Journal of Research in Personality, 43*, 556-569.

Meyer, B., Olivier, L. i Roth, D. A. (2005). Please don't leave me! BIS/BAS, attachment styles, and responses to a relationship threat. *Personality and Individual Differences, 38*, 151-162.

Pfeiffer, S. M. i Wong, P. T. P. (1989). Multidimensional jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships, 6*, 181-196.

Rusbult, C. E., Martz, J. M. i Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships, 5*, 357-387.

Rydell, R. J., McConnell, A. R. i Bringle, R. G. (2004). Jealousy and commitment: Perceived threat and the effect of relationship alternatives. *Personal Relationships, 11*, 451-468.

Sheets, V. L., Fredendall, L. L. i Claypool, H. M. (1997). Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. *Evolution and Human Behavior, 18*, 387-402.

Smillie, L. D., Pickering, A. D. i Jackson, C. J. (2006). The new reinforcement sensitivity theory: Implications for personality measurement. *Personality and Social Psychology Review, 10*, 320-335.